

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Херман Мелвил

**Били Пуп,
морнар**

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *Billy Budd, Sailor*, by Herman Melville.

Наслов превода: *Били Пуп, морнар*, од Хермана Мелвила.

Аутор превода: **Бранислав Г. Ромчевић**

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић, Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
Били Пуп, морнар	8
Појмовник преводиочев	145

ПИСЦУ И КЊИЗИ

Херман Мелвил рођен је 1819. године у Њујорку, у породици англо—холандског порекла, имајући све до банкротства и смрти његовог оца (1830, односно 1832). Овај обрт судбине натерао је Мелвила да још као тринаестогодишњак почне борбу за живот. Ради у банци као службеник, захваљујући ујаку, једном од директора; код брата, у трговини, до братовог банкротства; код стрица, као испомоћ на фарми; као сеоски учитељ; као кабински слуга, 1839, на прекоокеанском путовању за Енглеску. Године 1841. плови, као прост морнар на китоловцу *Акашнет*, за Пацифик, где проводи, доста пустоловно, следеће четири године. Морнарио је на три китоловца; двапут дезертирао с лађе; боравио међу људождерским домороцима на Маркиским Острвима; обављао разне послове, укључујући књиговодствене и пољопривредне, на Тахитију и Хавајима. У Хонолулуу се, 1844. године, као морнар укрцава на ратну фрегату *Сједињене Државе* и враћа се, око Рта Хорна, за Сједињене Државе. Решава да му писање буде занат. Током следећих шест година, Мелвил успева да се ожени, да купи фарму близу Питсфилда у Масачусетсу (где почиње његово, касније развргнуто, пријатељство с већ познатим писцем

Натанијелом Хоторном), и да објави пет романа – *Тајни*, *Ому*, *Редберн*, *Марди* и *Белу јакету*. Ови буду добро прихваћени код читалаца, поглавито као писање о аутентичним поморским пуστοловинама (с изузетком *Мардија*, заплетене алегорије, која се сматра „прелазом“ ка *Мобију Дику*). Накратко, 1849, посећује Енглеску и Европу, у вези с објављивањем својих књига тамо. Године 1851, у својој двадесет и деветој години, Мелвил објављује самог *Мобија Дика*. Књигу одбијају и читаоци и критичари. Мелвил је свестан њене вредности. Тврдоглаво наставља да „пише како жели“ и следеће године објављује *Пјера*, дело у нескладу с пуританском хипокризијом, које изазива огорченост чак и у Мелвилових познаника. Он је узбуњен и покушава да, по примеру свога пријатеља Хоторна (ког је његов пријатељ, амерички председник Пирс, поставио за конзула у Ливерпулу, у Енглеској) добије државну службу, можда конзулство на неком од острва Пацифика. Но, његов очигледни неконформизам, а вероватно и извесни критички политички ставови у *Мобију Дику* и *Белој јакети*, као и његово недовољно формално образовање, не иду му на руку. До 1857. објављује *Израиља Лончара*, *Приче са веранде*, *Преваранта*. Даљих шест година су губљење наде. Мелвил, душевног и физичког здравља ради, путује; обилази Италију и Свету Земљу. Затим, с

малим успехом, једно време по америчким градовима држи предавања о својим пустоловинама на Пацифику. Приморан је да прода фарму. Сели се у Њујорк, где му пријатељи, 1866, еда би преживео, прибављају службу лучког царинског инспектора. Током деветнаест година на томе месту, Мелвил, незапажено, објављује збирке своје поезије (*Бојне песме, Обличја рата, Кларел, Јован Мар и други морнари*). Живот му зачињавају несреће (смрт оба сина), недаће (неслагање са женом) и тоњење у заборав, чију потпуност достиже 1871. У заоставштини његовој нађоше и необјављен рукопис кратког ремек—дела, новеле *Били Пуп, морнар*. Тридесетак година потом, био је проглашен за најзначајније романијерско перо Америке свих времена, за ствараоца равноправног својим великим руским савременицима, за великана што је члан вечне дружине књижевног Пантеона, садруга Хомеру, Сервантесу, Шекспиру.

Радња *Билија Пупа, морнара* одвија се на енглеском ратном броду у години 1797, години ратовања против Француске револуције и години великих буна у енглеској флоти. Билија Пупа, тек зановаченог морнара, главни бродски оружник замрзи ирационално и опада га, код заповедника брода, као бунтовника, у намери да му дође главе. На суочењу код заповедника, Били, оличење

невиности, губи моћ говора и, уместо да се брани речима, реагује ударцем и убија клеветника. Тако од жртве постаје нехотичан злочинац, који за свој злочин мора друштву платити животом. Мелвилова танана књижевна обрада теме невиности и друштвене одговорности чини да се ово кратко дело сматра можда његовим најбољим.

Бранислав Г. Ромчевић

БИЛИ ПУП, МОРНАР

Посвећено ЦЕКУ ЧЕЈСУ, Енглезу, где год да је сада то велико срце, овде на земљи или склоњено у Рају. Вођа главног коша у години 1843. на фрегати Сједињених држава Сједињене државе.

Глава 1. У време пре парњача, или тада чешће него сада, пажњу тумарала дуж докова ма које знатније морске луке повремено би привукла група препланулих матроза, чланова посаде с ратних лађа или морнара с трговачких лађа, празнично обучених и на обалском допусту. У неким случајима, они би закрилили, или, ко телесна стража, сасвим окружили неку сјајну особу свог сталежа, која би се с њима кретала као Алдебаран међу мањим светлима својега сазвежђа. Тај упадљив створ беше „Лепи Морнар“, у мање прозаичним временима знан и у војној и у трговачкој морнарици. Чинило се да он драговољну пошту својих бродских другара прима без видљивог трага таштога у себи, већ пре с неком неусиљеном затомљеношћу своје величајности. Присећам се једног мало необичног случаја. У Ливерпулу, ево има отад по

столећа, видех у сенци великог, мусавог уличног зида Кнежевога дока (запреке одонда давно уклоњене) неког обичног морнара, тако јако црног, да мора да беше рођен Африканац неискварене крви Хамове. Складна прилика, знатно изнад просечне висине. Два краја шарене свилене мараме немарно бачене око врата поиграваху на отвореном абоносу његових груди; у ушима му беху велики колути од злата, а шкотска брђанска капа с тартанском траком красаше му лепу главу.

Беше врело подне у јулу; а његово лице, сјајно од знојења, зрачило је од варварског доброг расположења. Весело се залећући лево и десно, док му бели зуби севаху, он се обесно кретао напред, као средиште пратње својих бродских другара. Ови представљаху такву мешавину раса и боја, да би им пристајало да их Анахарзис Клоц приведе пред прву Француску скупштину као представнике људске расе. При свакој нехотичној хвали коју би пролазници указали овој црној пагоди од човека – хвали застајањем ил' зурењем, а ређе узвиком – шарена свита би показала ону врсту поноса оним који је изазва коју асирски жреци без сумње показиваху због свог великог извајаног Бика кад би верни пали на колена. Но, да се врнемо....

Ако у неким случајима и беше помало поморски Мира у приказивању своје личности на копну, Лепи Морнар

времена о коме се ради не испољаваше ништа од кицошког Билија Небригеша, забавног лика који је сад скоро сасвим изумро, но на ког се повремено наиђе, у облику још забавнијем од оригинала, за рудом кормила барки на бурном Каналу Ири, или, још и пре, како се хвалише по точионицама дуж вучне стазе. Увек мајстор у свом погибелном занимању, био би, у мањој или већој мери, и моћан боксер или рвач. То беше снага и лепота. Приче о његовој срчаности се казиваху. На копну беше бранилац; на лађи, заступник својих другара; увек први у свакој могућој прилици. Док моташе кошна једра по олуји, видео би се како је зајахао крај крака крстаца на ветровој страни, са стопалом у фламанском конопу као „узенгији“, потежући с обе руке за „наушницу“ ко за узду, у ставу врло сличном оном младог Александра докле кроти ватренога Букефала. Сјајна прилика, као да је бацана роговима Биковим спрема затутњалог неба, која весело довикује напетом дружини дуж облице.

Морална природа ретко би била у нескладу са физичким склопом. У ствари, да не беху њом обликовани, присталост и снага, који су увек привлачни у мужевном споју, тешко да би изазвали ону врсту искренога поштовања које, у неким приликама, Лепоме Морнару указиваху његови мање обдарени другови.

Таква звезда водиља, бар по изгледу, а у неку руку и по природи, мада с важним одступањима, која ће бити видљива како прича буде одмицала, беше небеснооки Били Пуп, или Дете Пуп, како га присније, под околностима које ће се овде поменути, најзад назваше, стар двадесет једну годину, морнар предњег коша у Британској морнарици пред крај последње декаде осамнаестог века. Он беше, не много пре времена приповести која следи, ступио у Краљеву службу, пошто га уновачише, у Мореуским водама, с енглеске трговачке лађе запућене кући на од куће запућеног седамдесетчетверца, лађу Његовог величанства *Белипотент*, која лађа је, што не беше необично у те ужурбане дане, морала испловити на море без пуног састава посаде. Поручник Ретклиф, официр који се попе на лађу, устреми се право на Билија, чим га угледа у палубном пролазу, чак и пре но што се посада трговачке лађе званично построји на задњој палуби ради њеног детаљног прегледа. И само њега изабра. Јер да ли стог што остали морнари, кад се пред њим постројише, после Билија изгледаху неприлично, или он имаше неке обзире, имајући у виду да трговачка лађа баш имаше мањак морнара, шта год било да било, официр се задовољи својим првим, брзим избором. На изненађење бродске

момчади, мада на знатно задовољство поручника, Били не учини никаквога приговора. Мада би, у ствари, било какав приговор био залудан колико и протест чешљугара гурнутог у кавез.

Приметивши ову беспоговорну смиреност, скоро веселу, могло би се рећи, бродски другари морнару упућиваху изненађен поглед неме оптужбе. Заповедник лађе беше један од оних часних смртника, какви се налазе у сваком занимању, чак и у оним скромнијим – она врста особе коју сви сложено зову „човек достојан поштовања“. Такође – што није тако необично забележити ко што можда изгледа – мада беше орач узбурканих вода, који се целога живота носио с неукротним елементима, не беше ничега што би ова душа, поштена у дубини срца, више волела од простог мира и тишине. Што се тиче осталог, он имаше педесетак лета, лагану склоност гојазности, привлачно лице без браде и бркова, пристале боје – доста пуно лице, људски паметна израза. По лепом дану са повољним ветрим, и кад све добро иде, известан музички склад у његовом гласу чињаше се истинским, незапреченим изливом нутарње личности. беше врло опрезан, врло савестан, па је бивало прилика кад би те врлине биле узрок превеликом немиру у њ. На путовању, докле год би му лађа била ишта близу копну, не би било сна за капетана Насука. Он примаше

срцу оне озбиљне одговорности које неки бродски заповедници не носе тако тешко.

Елем, док Били Пуп беше доле, у предњем каштелу, пакујући свој сандук, поручник *Белипотента*, кршан и отворен, уопште несметен пропустом капетана Насука да понуди уобичајене изразе гостољубља у прилици њему тако непожељној, пропустом једноставно узрокованим растресеношћу мисли, без цифрања сам себе позва у кабину, а онда и до једне пљоске из претинца за пиће, које спремиште његово искусно око очас откри. У ствари, он беше један од оних морских вукова у којих сва тегоба и погибелъ поморског живота у великим, дуготрајним ратовима његовога доба никако не умањише природни нагон за чулним уживањем. Своју дужност увек је савесно вршио; но је дужност каткад сува обавеза, а он беше за то да јој се сувоћа залије, кад год је то могуће, плодотворним одваром јаких раствора. Власнику кабине ништа друго не преоста до да изиграва принудног домаћина с онолико учтивости и спремности колико беше могуће. Као неизбежне пратиоце пљоски, он ћутке стави чашу и бокал с водом пред неукратног госта. Онда, извинивши се што се неће придружити овог пута, смркнуто посматраше како несметени официр свој грог смотрено малчице разблажује, а онда истреса у три гутљаја и отура празну чашу, мада не

толико далеко да се не може лако дохватити, а истовремено се смешта у својој столици и цмокће уснама од великог задовољства, гледајући право у домаћина.

Пошто се тај поступак оконча, капетан прекиде тишину; а у тону његовога гласа беше жалостивог пребацивања: „Поручниче, узећеш ми најбољег морнара, драгуља међу њима.“

„Да, знам,“ одврати овај други, одмах привлачећи чашу да би је напунио; „да, знам. Жао ми је.“

„Извини, ал’ не разумеш, поручниче. Ево, послушај. Пре но што укрцах тога младог момка, мој каштел беше гнездо пацовско од свађа. Црна то беху времена, велим вам, на овоме овдена *Правима*. Толико сам бринуо, да ми моја лула не пружаше никаквога задовољства. Но, Били дође; а то беше ко кад католички свештеник мир заводи у ирској тучњави. Не да им он нешто продиковаше, ил’ рече, ил’ учини било шта посебно; већ из њега извираше врлина што слађаше оне огорчене. Заволеше га ко стршљени меласу; сви осим ностромовог помоћника, једне космате људине с ватреноријим брковима. Он, у ствари из зависти, можебит, спрам дошљака, и мислећи да такав, „сладак и пријатан момак“, како га он подругљиво описа другима, тешко да има дух борилачког петла, баш се упе трудећи се да зачне какву гадну тучу с њиме. Били га трпљаше и с

њим расправљаше на љубазан начин – он је помало ко ја, поручниче, ком је било шта налик на свађу мрско – али ништа не поможе. Елем, после друге пасје страже једног дана, Црвенбрк, у присуству других, правећи се да Билију показује одакле се тачно исеца бубрежна шницла – јербо чово некад беше касап – обесно га подбоде под ребра. Брз ко муња, Били махну руком. Рекао бих да му не беше намера да учини колико учини, но, у сваком случају, он ту кршну будалу опасно излемеза. То потраја око по минута, чини ми се. А, Бог вас благословио, клипан беше запањен брзином свег тога. И веровали или не, поручниче, Црвенбрк сад збиља воли Билија – воли га, ил' је највећи лицемер за кога чух. Но, сви га они воле. Неки му веш перу, старе чакшире му крпе; дрводеља му, кад стигне, прави љупку комодицу. Сви би учинили све за Билија Пупа; тако да овде имамо срећну породицу. Али сада, поручниче, ако тај млади момак оде – ја знам шта ће бити на *Правима*. Ја нећу тако скоро, дошавши од ручка, налећи на витло и пушити мирно лулу – не, не тако скоро, мнијем. Јесте, поручниче, одвешћеш драгуљ међу њима; одвешћеш мога миротворца.“ И ту ова добра душа мораше да се збиља потруди да заустави надолазећи јецај.

„Ех,“ рече поручник, који све ово слушаше с веселим занимањем, а сад живахнувши од свог пића; „Ех, блажени

су миротворци, поготово ратоборни миротворци! А такви су седамдесет и четири лепотана, од којих неке видиш како гурају носеве кроз топовске отворе оне ратне лађе, која мене ради стоји окренута у ветар,“ показујући кроз кабински прозор на *Белипотента*. „Но, храбро! Не показуј такво очајање, човече. Ево, ја ти унапред обећавам краљевску похвалу. Буди уверен да ће се Његово величанство одушевити кад буде сазнао да, у време кад његов тврди двопек морнари не траже с онаквом прождрљивошћу ко што би требало; у време, такође, када неки бродски заповедници потајно замерају што се од њих зајми пар морнара за ратну службу; Његово величанство, велим, биће одушевљено кад буде сазнало да је барем један бродски заповедник радосно уступио краљу цвет свог стада, морнара који се, с исто таквом оданошћу, уопште не буну. – Но, где је мој лепотан? А,“ гледајући кроз отворена врата кабине, „Ево, стиже; и, Јова ми, тегли и свој ковчег – Аполон са својим путничким кофером! Мој чово,“ приступајући му, „не можеш на ратну лађу носити тај велики сандук. Тамо су сандуци углавном сандуци са ђуладима. Стави своје крпе у врећу, момче. Чизма и седло за коњаника, врећа и висалка за морнара ратне лађе.“

Пребацивање из сандука у врећу се изврши. Па пошто посла свог човека у кутер а затим сиђе за њим, поручник

одби од *Права човека*. То беше име трговачке лађе; мада га капетан и посада, по морнарској навади, скраћиваху у *Права*. Тврдоглави власник из Дандија беше непоколебљив поштовалац Томаса Пејна, чија књига у одговор на Беркову оптужбу против Француске револуције беше већ неко време издана и допрла свугде. Именујући своју лађу по наслову Пејновога свеска, човек из Дандија беше донекле налик на свог савременика, бродовласника Стефана Жирара из Филадельфије, који на своје симпатије, као и своју родну земљу и њене либералне филозофе, указа дајући својим лађама имена по Волтеру, Дидроу, и тако даље.

Но, сад, док је чамац пролазио испод крме трговачке лађе, а официр и веслачи гледали – неки с горчином а неки с церењем, – туна исписано име; баш тад нови регрут скочи с прамца на који га кормилар беше упутио да седне, па, машући шеширом својим немим бродским друговима, који тужно погледаху на њ с крмене ограде, пожелеле момцима срдачно збогом. Онда, поздрављајући и саму лађу: „А збогом и стара *Права човека*.“

„Доле, господине!“ заурла поручник, очас попримивши сву строгост свог чина, мада једва осмех потискиваше.

Наравно, Билијев поступак беше ужасно кршење поморске етикете. Но, тој га етикети никад нису учили; а

имајући то у виду, поручник тешко да би био тако енергичан у корењу да не беше оног закључног опроштаја с лађом. Ово он узме пре као намеру да се пренесе прикривено боцкање од стране новог регрута, подмукло блаћење усмерено на присилно новачење уопште, а на њега посебно. А ипак, вероватно је да, ако то и беше сатирична примедба у бити, то тешко да беше у намери, јер Били, мада срећно обдарен веселошћу доброг здравља, младости и слободна срца, ипак никако не беше склон подругивању. Воља за тим и злобна вештина подједнако недостајаху. Бавити се двоструким значењима и подметањима било које врсте беше сасма страно његовој природи.

Што се тиче његовог присилног војачења, то он изгледа узме као што би узео неку промену времена. Као животиње, мада не беше филозоф, он беше, а да то није ни знао, готово фаталист. А може бити да му се и допаде овај пустоловни обрт у његовом животу, који обећаваше добру прилику за нова догађања и ратна узбуђења.

На *Белипотенту*, наш морнар с трговачке лађе буде одмах сврстан као морнар прве класе и одређен у деснобочну стражу предњег коша. У тој служби он ускоро буде ко код куће, немало омиљен због своје неизвештачене присталости и неке врсте безбрижног изгледа. Не беше

радоснијег човека у његовој менажи; за разлику, упадљиву, у односу на неке друге људе који, као и он, припадаху насилно уноваченом делу бродске посаде; јер ови, кад не беху збиља запослени, беху каткад, а нарочито током задње пасје страже, кад ближење сутона потиче сањарење, склони да западну у помало тужно расположење, које се у неких граничило са сумором. Но, они не беху млади ко наш морнар предњег коша, а немало њих мора да упознаде некакво огњиште; остали можда оставише супруге и децу, највероватније, у несигурним околностима, а тешко да иједнога беше а да немаше признате рођаке и пријатеље, док код Билија, ко што ће се убрзо видети, његова цела породица беше, у ствари, садржана у њему самоме.